

Apotheker Theodorus van der Willigen

In Gemert-Bakel zijn oude grafmonumenten te vinden die de hedendaagse voorbijganger niet veel meer zeggen. Dit vormt de aanleiding om in de archieven op zoek te gaan naar die vroegere levens en tegelijkertijd de graven te beschrijven. Op het oude kerkhof van de kerk van Sint-Jans Onthoofding in Gemert ligt het graf van de apotheker Theodorus Gerardus Henricus van der Willigen (1841-1912) en zijn tweede echtgenote Catharina Clara Corstens (1851-1930). Op hetzelfde kerkhof is het graf te vinden van zijn eerste vrouw Giesberta Otten (1845-1882) en ook dat van hun jong overleden zoontje Johannes Henricus Clemens Maria van der Willigen (1880-1881).

De graftombe van Theodorus Gerardus Henricus van der Willigen (1841-1912) en zijn tweede

vrouw Catharina Clara Corstens (1851-1930) heeft een sobere vormgeving in grijze steen.

Het graf is opgebouwd uit een voet, een roef en een zerk¹. Het middenstuk bestaat uit de roef. Dat is een hellende draagconstructie om de zerk aan de achterzijde hoger te laten liggen dan aan de voor-

Het graf van Theodorus van der Willigen en zijn tweede vrouw Catharina Corstens. (foto Cas Jamin)

zijde, zodat de personalia beter leesbaar zijn en regenwater afvloeit. Aan de voorzijde van de roef is een rechthoekige plaquette gebeiteld, waarop geen tekst (meer) staat. Aan weerszijden van de plaquette lopen de zijden van de tombe een paar centimeter door en eindigen aan beide kanten in een ornament dat dragende poten suggereert. Bovenaan is op de dekplaat van de tombe een liggend Latijns kruis bevestigd, dat is uitgevoerd in dezelfde steensoort. Daaronder begint het grafopschrift in hoofdletters. Dit is inmiddels moeilijk leesbaar geworden. Vermoedelijk stond er: *“Ter zaliger nagedachtenis van den heer Theodorus Gerardus Henricus van der Willigen, Apotheker, echtgenoot van mevrouw Catharina Clara Corstens, geboren te Gemert 27 juni 1841, aldaar overleden 2 december 1912”*². Het is aannemelijk dat Catharina na haar dood in 1930 is bijgezet. Wel blijven haar verdere personalia onvermeld, vermoedelijk door ruimtegebrek op de steen.

Het rechtopstaande, rijzige grafmonument van Giesberta Otten (1845-1882), de eerste vrouw van Theodorus, is opgetrokken uit een grijs-blauwe steen. Het heeft enkele neoclassicistische kenmerken, zoals de massieve vormen en zij-kanten die aan zuilen doen denken. Ook vormt de driehoekige kap boven de personalia een zogenoemd ‘fronton’, dat boven zijn top wordt gekroond door zowel een akroterion met daarop een gestileerd acanthusblad, als daarboven een geringd Latijns kruis met een ‘parel’ in het midden³. De stekelige bladeren van het acanthusblad symboliseren dat de overledene de beproevingen van leven en dood – ook wel de ‘doornen

en distels’ – glansrijk heeft overwonnen⁴. In het middendeel van het grafmonument zijn de personalia gebeiteld in een iets naar voren springende plaquette met afgeronde bovenhoeken. Daarin staat in grote en nog goed leesbare kapitalen, de tekst: *“Ter zaliger gedachtenis van mejuffrouw Giesberta Clementina Carolina Otten, echtgenote van den heer Theodorus Gerardus Henricus van der Willigen, geboren te Heijen, 1 januari 1845, overleden te Gemert 23 januari 1882”*. In een rechthoekige uitdieping in het bovendee van de voet wordt afgesloten met *“Ze ruste in vrede”*. De vormgeving vertoont grote gelijkenis met het graf van haar schoonouders Henricus van der Willigen en Maria Taabe, dat er net voor staat. Dat graf wordt afgebeeld en beschreven in een eerdere aflevering, getiteld ‘Graf van Henricus van der Willigen en Maria Taabe’, uit Gemerts Heem 2024 nummer 2, pagina’s 10-16. De gelijkenis is niet verwonderlijk, omdat er slechts dertien maanden ligt tussen de sterfdatum van Henricus van der Willigen en zijn schoondochter Giesberta Otten.

Het staand grafmonumentje voor Johannes Henricus Clemens Maria van der Willigen (1880-1881) heeft een bescheiden formaat, het gaat tenslotte om een kindergraf. Hij is bij zijn overlijden maar 10 maanden oud. Hij is het zoontje van Theodorus van der Willigen en zijn eerste vrouw Giesberta Otten. Zijn laatste rustplaats heeft hij gekregen op het oude kinderkerkhof van de kerk van Sint-Jans Onthoofding in Gemert, dat links van het toegangspad ligt en wordt gemarkeerd door het beeld van een grote engel. De bovenkant van het grafmonument wordt gevormd door een geringd Latijns kruis. Boven de voet valt de

bijzondere vorm van het middendeel op. Het heeft glooiende, licht getrapte randen die doen denken aan een klokgevel. Van het opschrift is alleen 'Johannes van der Willigen' nog goed leesbaar. De rest van de tekst valt weg door verweering en mosgroei. Boven de tekst is met een paar lijnen en stippen een passiebloem uitgebeeld. Stichting Dodenakkers Funerair Erfgoed meldt over de symboliek⁵: *"De drie stempels symboliseren de kruisnagel, de driekleurige krans rondom het bestuivingsorgaan symboliseert de doornenkroon en het gesteelde vruchtbeginsel is het symbool van de kelk des Heren."*

Afkomst

Theodorus Gerardus Henricus van der Willigen wordt op 27 juni 1841 in Gemert geboren als zoon van de apotheker Henricus Adrianus (Henri) van der Willigen (1814-1880) en Maria Elisabeth Taabe (1812-1842)⁶. Zijn moeder overlijdt in zijn eerste levensjaar, waarna hij opgroeit bij zijn alleenstaande vader. Van zijn voorouders is overgrootmoeder Emerentiana Roefs († 1851) het langst in zijn leven, tot zijn tiende verjaardag. Grootmoeder Margaretha († 1843) van zijn vaders kant overlijdt als hij twee is. Zijn grootvaders zijn bij zijn geboorte al overleden, net als zijn oma van zijn moeders kant.

Zijn vader Henri is een ondernemende man. Op 6 oktober 1841 koopt hij op een openbare veiling het pand met toebehoren van zijn inmid-

Het graf van Giesberta Otten, de eerste echtgenote van Theodorus van der Willigen. (foto Cas Jamin)

Het kindergraf van Johannes van der Willigen. (foto Cas Jamin)

dels overleden schoonouders. Dat pand staat tegenwoordig bekend als drogisterij 't Hert aan de Nieuwstraat op nummer 9 in Gemert. Hij begint daar zijn zaak als de eerste apotheker van

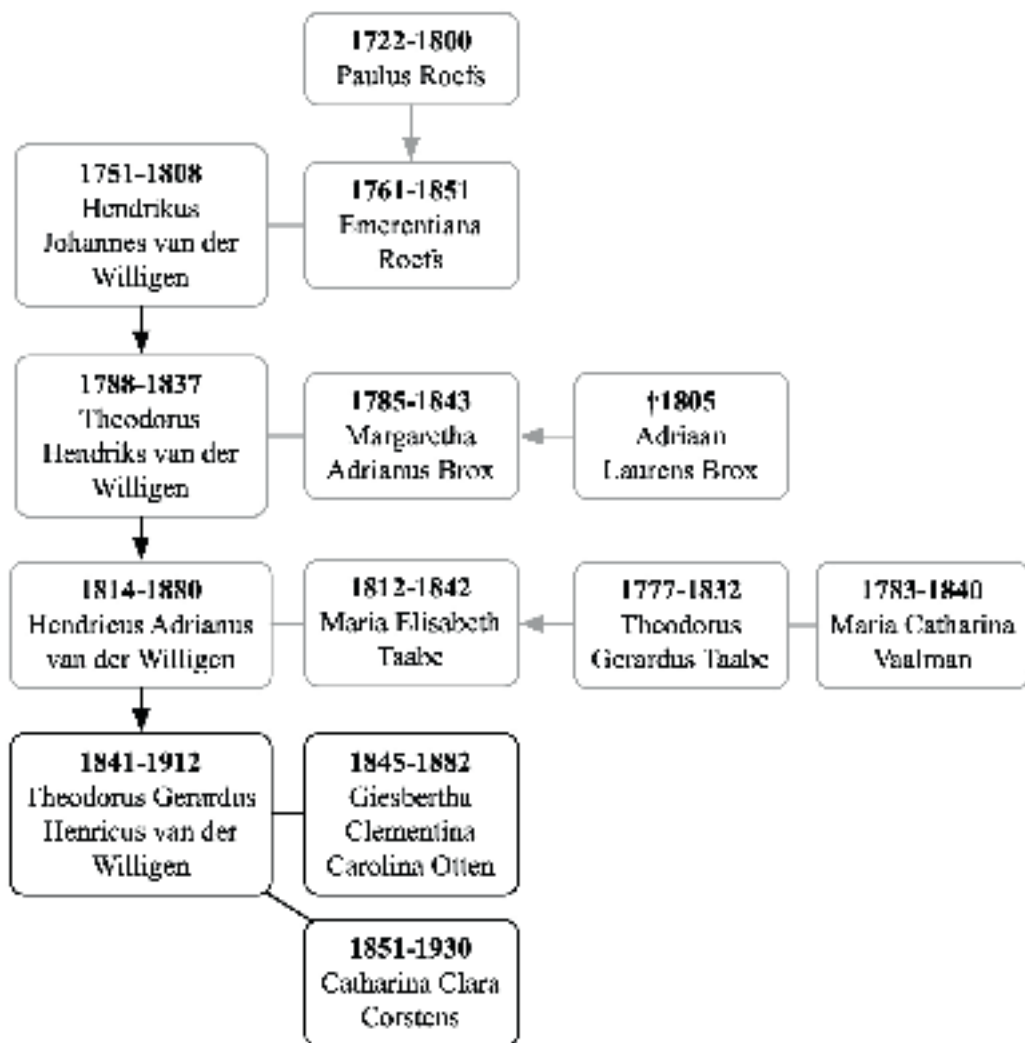
Gemert en omstreken, met als uithangbord de bekende hertenkop, een internationaal gebruikt symbool voor farmacie. Daarnaast is vader Henri in Gemert actief als gemeenteraadslid, daarna als gemeenteontvanger, deken van het Onze Lieve Vrouwe Broederschap en later ook als curator van de Latijnse School. Zijn voorvaderen en hun schoonfamilie zijn in hun tijd actief in handel en nijverheid, bekleden bestuursfuncties en bezitten veel grond in Gemert en omgeving. Delen van dit grondbezit gaan over op Henri en daarna op zijn zoon Theodorus. Meer over Theodorus' ouders en voorouders, inclusief bronvermelding, is te lezen in een eerdere aflevering, getiteld 'Graf van Henricus van der Willigen en Maria Taabe', uit *Gemerts Heem* 2024 nummer 2, pagina's 10-16.

Studie

Theodorus van der Willigen studeert net als zijn vader farmacie en assisteert hem in toenemende mate bij het werk in de apotheek. Op 29 oktober 1867 maakt de examencommissie te Leiden in haar verslag bekend dat Theodorus (26) zijn diploma als hulp-apotheker heeft verkregen⁷. Hij vervolgt zijn studie en behaalt op 6 juli 1871 in Amsterdam het volwaardige apothekersdiploma⁸. Hij is dan dertig. Vanaf juni 1874 vermeldt het *Pharmaceutisch Weekblad* Theodorus en Henri beiden als apothekers 'gezamenlijk onder de firma H.A. van der Willigen'⁹.

Eerste huwelijk

Op 26 augustus 1872 trouwt Theodorus (31) met Giesberta Otten (27) te Bergen in Limburg¹⁰. Haar ouders, Johannes Laurentius Otten en

Maria Anna Berns, zijn landbouwers. Vanaf hun huwelijk woont het echtpaar in hetzelfde pand als (schoon)vader Henri van der Willigen¹¹. Op 28 november 1875 krijgen zij een dochtertje dat levenloos ter wereld komt en op 17 juli 1877 wordt een zoontje doodgeboren. Zij worden in akten als naamloos (non nominandus, N.N.) aan-

geduid met 'N.N. van der Willigen'. Op 25 november 1880 wordt hun zoontje Johannes Henricus Clemens Maria van der Willigen geboren.

Henri overlijdt

Henri van der Willigen overlijdt op 9 december 1880 in Gemert op de leeftijd van 66 jaar¹². Dat

*Het beeld van een hertenkop, zoals te zien aan de gevel van de hedendaagse drogisterij 't Hert, aan de Nieuwstraat 9 in Gemert.
(foto J. Jamin)*

is maar veertien dagen na de geboorte van zijn kleinzoon Johannes. Rouwadvertenties vermelden hem als 'rustend apotheker' en spreken van een voorafgaand ziekbed. In de eerste weken na Henri's overlijden treedt zijn zoon Theodorus in zijn plaats op als waarnemend gemeenteontvanger van de gemeente Gemert, tot de boekhouding op 25 januari 1881 formeel kan worden overdragen aan ambtsopvolger Johannes van Deursen¹³.

Theodorus erft al zijn vaders bezittingen¹⁴. De erfenis omvat niet alleen het woonhuis met apotheek aan de Nieuwstraat in Gemert, maar ook vele hectares grond in Gemert en omgeving. Deze gronden zijn sinds de tijd van grootgrondbezitter Hendrikus Johannes van der Willigen (1751-1808), via zijn weduwe Emerentiana Roefs (1761-1851), telkens door vererving overgegaan op de volgende generatie¹⁵.

Johannes en Giesberta overlijden

Het jonge gezin van Theodorus van der Willigen is geen lang leven beschoren. Na een bestaan van slechts tien maanden overlijdt op 26 september 1881 hun enige kindje, zoon Johannes¹⁶. Hij krijgt een kin-

dergraf bij de Sint-Jan in Gemert. Nog geen vier maanden later, op 23 januari 1882, overlijdt ook zijn moeder Giesberta Otten (37) na een langdurige ziekte¹⁷. Na haar dood laat zij alleen haar echtgenoot achter en een 'Eerwaarde broeder'. Theodorus (40) moet verder zonder naaste familie. Alleen van zijn moeders kant heeft hij nog wat neven en nichten, onder wie de kinderen van zijn moeders zus Theresia Taabe en haar echtgenoot notaris Antonius Gerardus Smits.

Firma T.G.H. van der Willigen

Ondanks het snel opeenvolgende verlies aan

naasten zet Theodorus de apotheek voort, wat mogelijk ook zorgt voor welkome afleiding. Hij wordt in 1886 lid van de Noord-Brabantse afdeling van de Nederlandsche Maatschappij Ter Bevordering Der Pharmacie¹⁸. Deze beroepsvereniging geeft een tijdschrift uit, waarin hij de rest van zijn werkzame leven herhaaldelijk als lid en

als praktiserend apotheker wordt vermeld¹⁹. In het archief van het Burgerlijk Ambestuur van Bakel en Milheeze zijn nota's aangetroffen waaruit blijkt dat Theodorus tussen 1887 en 1892 betaalingen ontvangt van de gemeente Bakel 'wegens geleverde medicijnen voor armlastigen'²⁰. Op de jaarnota's wordt gespecificeerd hoeveel keer elke

Portret van apotheker Theodorus van der Willigen. (bron 'Corstens: een Gemertse familie uit Uden 1692-2011', p. 64, door Antoon Corstens i.s.m. Ad Otten en HKK Gemert. Met dank aan de familie Corstens)

Daarboven de handtekening van Theodorus van der Willigen. (bron GA Gemert-Bakel, BS 1875, arch. 11.079, inv. 39, akte 141)

Portretfoto van Catharina Clara Corstens, gemaakt door C. Marcussen en F.H. Kramer. (bron HKK Gemert, hkk13207)

Daarboven de handtekening van Catharina Clara Corstens. (bron BHIC, arch. 7701, inv. 130, akte 193)

met naam genoemde arme een medicijn heeft ontvangen en ter waarde van welk totaalbedrag dat is. Het is aannemelijk dat ook patiënten van Johannes Cornelis Kuijper, in Gemert als gemeentearts werkzaam van 1880 tot 1924, hun medicijnen ontvangen via de apotheek van T.G.H. van der Willigen²¹.

Grondopbrengsten

Vanaf december 1885 laat Theodorus de plaatselijke notaris M.G. van Kemenade met grote regelmaat producten openbaar verkopen. Die zijn afkomstig van de percelen die hij van zijn vader heeft geërfd²². Die liggen onder andere aan de Pandelaar, de Groene Steeg, de 'Kokschen Dijk', Vogelenzang en op Esdonk. Het aanbod bestaat vooral uit hout van dennen, eiken, linden en Canadese populieren ('Kanadaboomen geschikt voor klomphout'). Ook worden lang gemaaide grashalmen ('toemaat') verkocht voor gebruik als veevoer en om gewassen af te dekken tegen de vorst. Verder wordt 'een partij heide als strooisel' aangeboden. Een enkele keer laat Theodorus ook een perceel verpachten of verkopen.

Tweede huwelijk

Weduwnaar Theodorus hertrouwt op 6 juli 1886 in Gemert met Catharina Clara 'Cato' Corstens (1851-1930)²³. Ze is afkomstig uit Gemert en een dochter van Henricus Corstens en Anna Clara Claassens. Bij de huwelijksvoltrekking is hij 45 jaar oud en zij 34. Hun huwelijk blijft kinderloos.

Weduwe 'Cato' van der Willigen-Corstens

Op 2 december 1912 overlijdt Theodorus in

Gemert op de leeftijd van 71 jaar²⁴. Hij wordt overleefd door zijn echtgenote Cato, een eervoorde zwager en een paar neven. Enkele weken na zijn dood verhuurt zijn weduwe een deel van het pand aan de Nieuwstraat aan Th. van Elten, die in de voormalige apotheek 'Drogisterij 't Roo-de Kruis' opent. Hakhout en andere producten afkomstig van de in bezit zijnde percelen worden voortaan door notaris Van Kemenade openbaar verkocht in opdracht van 'Mevrouw de Weduwe Th. v.d. Willigen'. Vanaf 1918 leent Cato met enige regelmaat geld uit aan mensen uit Gemert, Bakel, Boekel, Erp, Veghel en Zijtaart²⁵. Vaak wordt daarbij een onroerend goed genoteerd als waarborg.

Cato overlijdt

Catharina Clara Corstens overlijdt in Gemert op 10 februari 1930 op 78-jarige leeftijd²⁶. In De Zuid-Willemsvaart van 12 februari 1930 verschijnt een familiebericht: *"Heden overleed plotseling voorzien van het H. Oliesel onze geliefde Tante Mevrouw Catharina Clara Corstens, Wed. van den Weled. Heer Th.G.H. van der Willigen in den ouderdom van 78 jaar. Wij bevelen de ziel van de dierbare overledene in Uwe godvruchtige gebeden aan. Namens de familie Henri Corstens. Gemert, 10 Febr. 1930."* De begrafenis volgt in Gemert op 14 februari 1930.

Al in 1913 heeft Catharina Clara Corstens een testament laten opstellen, waarin zij bepaalt dat ze een flink aantal onroerende goederen zal legateren aan de katholieke parochiale armen in Gemert²⁷. Op 26 maart 1930 wordt haar inboedel publiek verkocht door notaris Verlinden, met

medewerking van notaris Vaalman uit Veghel, in het lokaal van F. Tervooren in Gemert²⁸.

In juni 1930 wordt uit haar nalatenschap een boerderij met grond publiek te koop aangeboden, in verhuurde en bewoonde staat²⁹: *“Notaris Verlinden te Gemert zal publiek verkoopen met medewerking van notaris B.E.J. Vaalman te Veghel uit den boedel van wijlen Mevrouw de Wed. Th. v.d. Willigen-Corstens eene te Gemert in de Pandelaar zeer gunstig langs den Prov. weg Gemert-Erp gelegen vruchtbare boerderij met uitstekende bouw- en weilanden en gunstig langs den*

Prov. weg gelegen bouwterreinen, groot 7.95.10 hectaren. Thans in huur en bewoond door J. v.d. Laar.” Het woonhuis aan de Nieuwstraat wordt in september 1930 door de nabestaanden te koop gezet³⁰: *“Heerenhuis te Gemert. Te koop groot Heerenhuis met inrijpoort, bijbouw en grooten tuin, gelegen in de kom der gemeente. Vroeger bewoond door Mevr. Van der Willigen. Het huis bevat beneden 5 kamers, keuken, bijkeuken en kelders; boven: eveneens 5 kamers en groote zolders; en verkeert in uitstekenden staat van onderhoud. Te bevragen bij Henri Corstens te Gemert.”*

Foto van de Nieuwstraat in Gemert. Het derde pand van rechts is apotheek 't Hert met de hertenkop. Ten tijde van de foto heeft Henri's zoon Theodorus de apotheek al voortgezet of zelfs al van de hand gedaan. (bron briefkaart uit collectie HKK Gemert, nr. hkk03772)

Noten:

1. www.dodenakkers.nl termen en begrippen: 'roef', 'tombe'.
2. Foto van dit graf uit januari 2005 door Joos(t) van Oppenraaij met een minder uitgesleten tekst, via de rubriek Grafstenen van Veenkoloniale Genealogieën, <https://www.genealogy.henny-savenije.pe.kr/tng/showmedia.php?medialD=23679>; GA Gemert-Bakel, BS Gemert.
3. De Wikipedia-lemmata (NL & EN) 'Fronton', 'Akroterion', 'Acanthus', 'Christian cross variants', 'Ringed Cross', 'Halo (religious iconography)', 'Aureool' en 'Celtic cross'.
4. www.dodenakkers.nl/naslag/symboliek/acanthus.html.
5. www.dodenakkers.nl/naslag/symboliek/passiebloem.html.
6. GA Gemert-Bakel, BS Geb. 1841 Gemert, arch. 11.079, inv. 5, akte 70.
7. Via Delpher (2x): Bijblad tot het Pharmaceutisch weekblad d.d. 24-11-1867, p. 6 & 'Verslag [...] Geneeskundig Staatstoezicht in het jaar 1867', p. 377.
8. Pharmaceutisch weekblad jaargang 11 nr. 7 d.d. 14-06-1874 p. 6, via Delpher.
9. Pharmaceutisch Weekblad d.d. 14-6-1874, via Delpher.
10. Historisch Centrum Limburg, BS huw. in Bergen (L) d.d. 26-8-1872, arch. 12.011, inv. 52, akte 17; GA Gemert-Bakel en BHIC, BS Gemert (kinderen).
11. GA Gemert-Bakel, bevolkingsregister 1861-1879, register WZ-1199, folio 1196.
12. GA Gemert-Bakel, BS Overl. 1880 Gemert, inv. 30, akte 131; Familieberichten in De Tijd d.d. 11-12-1880 en Pharmaceutisch weekblad d.d. 12-12-1880 p. 3, via Delpher.
13. GA Gemert-Bakel, Arch. 11.003, Inv. 911.
14. BHIC, Memorie van successie Helmond deel 93 (1881), inv. 93, akte 184, scan pp. 641-647; GA Gemert-Bakel, bevolkingsregister 1880-1900, register SZ-1053, folio 1036 (K-Z).
15. Zie Gemerts Heem 2024(2) pp. 10-16 voor verdere details en bronvermelding.
16. GA Gemert-Bakel (2x): BS Gemert 1880 Geb, arch. 11.079, inv. 9, akte 118 & BS Overl. Gemert 1881, arch. 11.079, inv. 39, akte 109.
17. GA Gemert-Bakel, BS Overl. G.C.C. Otten, arch. 11.079, inv. 39, akte 12; Familiebericht in De Tijd d.d. 25-1-1882, via Delpher.
18. Nieuw tijdschrift voor de pharmacie in Nederland, 1886, 19e jaargang 2e reeks, pp. 777 en 795, via Delpher.
19. Eerst getiteld 'Nieuw tijdschrift voor de pharmacie in Nederland', daarna 'Pharmaceutisch Weekblad voor Nederland', via Delpher.
20. GA Gemert-Bakel, Arch. 12.007, Akten 59-62 en 64. Met dank aan vondst door Hans Pennings.
21. Citaat d.d. 13-5-1902 'Dr. Kuypers heeft geen eigen apotheek; er is in Gemert een apotheker.' uit <https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/de-commissaris-van-de-koningin-over-gemert>; Zie ook artikel over Dokter Kuijper in Gemerts Heem 2023(4) pp. 23-30.
22. Verkoopadvertenties in De Zuid-Willemsvaart, via Delpher, d.d. 16-12-1885, 5-1-1886, 22-01-1887, 15-1-1889, 10-12-1889, 11-1-1890, 14-1-1891, 12-1-1892, 11-1-1893, 14-01-1893, 30-12-1893, 29-12-1894, 1-1-1895, 05-02-1895, 08-01-1896, 7-1-1899, 4-1-1899, 6-1-1900, 9-11-1901, 13-11-1901, 14-01-1903, 8-2-1908, 13-11-1915, 20-11-1915, 10-2-1917, 13-12-1924, 15-12-1928.
23. GA Gemert-Bakel, BS Huw. Gemert 1886, arch. 11.079, inv. 23, akte 27; Antoon Corstens i.s.m. Ad Otten, Corstens: een Gemertse familie uit Uden 1692-2011, p. 64, HKK Gemert (2011).
24. GA Gemert-Bakel, BS Overl. 1912 Gemert, Arch. 11.079, inv. 45, akte 90; bidprentjesarchief.nl (T.G.H. van der Wiligen); Via Delpher (3x): 'Drogisterij 't Roodde Kruis' Gemert', De Zuid-Willemsvaart d.d. 24-12-1912; Vox Medicorum d.d. 1-1-1913 p.7; Pharmaceutisch weekblad d.d. 12-4-1913 p. 429.
25. Vanaf 1918 diverse 'schuldbekentenissen' aan C.C. Corstens in het notarieel protocol Veghel, uit BHIC arch. 7701, via online zoekhulp op naam: www.bhic.nl/onderzoeken/notaris-schepen-en-andere-akten.
26. HKK Gemert, Bidprentje C.C. Corstens, objectnr. 04701; Familiebericht in De Zuid-Willemsvaart d.d. 12-2-1930, via Delpher.
27. BHIC, arch. 7701, inv. 130, akte 193 d.d. 31-07-1913.
28. Het huisgezin d.d. 22-3-1930 p. 8, via Delpher.
29. De Zuid-Willemsvaart d.d. 28-6-1930
30. Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant d.d. 27-9-1930, via Delpher.